

A narratív készség fejlődése óvodáskorban

Murányi Sarolta

*Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Alkalmazott Nyelvészeti és Fonetikai Tanszék*

Absztrakt

A gyermekek narratív készség fontos mutatója kognitív és nyelvi fejlődésnek egyaránt. A nemzetközi szakirodalom megállapításai alapján elmondható, hogy a narratív készség hidat képez a szóbeli és írásbeli nyelvhasználat között. A gyermekek történetmesélő készségének fejlődése különböző életkorokhoz köthető mérföldkövekkel és fejlődési szakaszokkal írható le. E téren a legnagyobb változások az óvodás életkorban követhetők nyomon. A tanulmány hazai és nemzetközi példákon, kísérleti eredményeken keresztül mutatja be, hogy milyen fejlődési utat járnak be a gyermekek a néhány szavas, nyelvi szervezethez nélküli narratívától, a komplex, igazi narratívák létrehozásáig. Ezenkívül bemutatja a narratív készség megismeréséhez, elemzéséhez szükséges nemzetközi módszertant és a közelmúltban keletkezett hazai adaptációkat is. A narratív készség az egyike azoknak a kulcsfontosságú kompetenciáknak, melyek a nemzetközi szakirodalom megállapításai szerint hatással lehetnek a későbbi iskolai teljesítményre és az írott nyelv elsajátítására. A történetmesélés készségének megismerése, az elemzési módszerek hazai adaptálása hozzásegíthetnek az anyanyelv-elsajátítás e területének objektív méréséhez és fejlesztő eljárások kidolgozásához is.

Kulcsszavak: anyanyelv-elsajátítás, beszédprodukción, narratív készség, történetmesélés, történetegység

A narratív készség

A gyermekek által létrehozott narratívák a gyermekek fejlődésének több területéről is értékes információt adhatnak. A történetmesélés készségének fejlődése az anyanyelv-elsajátítás egy kiemelten fontos területe. Egy történet elmesélése komplex nyelvi és kognitív feladat, melyben a beszélőnek egyszerre kell mozgósítania az általános ismereteit a világról, az adott beszédhelyzetről és ezeket a megfelelő nyelvi formába kell öntenie (Applebee, 1978; Hedberg & Westby, 1993). A gyermekek szóbeli történetmesélésének elemzése során képet kaphatunk arról, hogy milyen a gyermek nyelvhasználata, vannak-e ismeretei egy történet megkonstruálásáról, általános struktúrájáról, és arról, mit gondol a történetben szereplő karakterek motivációiról és reakcióiról, valamint képes-e ezeket a szituációhoz illően megfogalmazni (Hedberg & Westby, 1993). Ugyanakkor megfigyeléseket tehetünk az alapvető gramma-

tikai ismeretekről, beleértve a morfológiai szerkezetek használatát és a szintaktikai ismereteket is. Ezeken túl a narratívák minden esetben a gyermek kognitív képességéről, memóriájáról is fontos információkat hordoznak.

A narratívák általános felépítése

A narratívák vizsgálható tartalmi, valamint formai szempontból is. A narratívák mikroszerkezeti elemzése során kifejezetten a mondatok megszerkesztettsége, használt szókinccs és a szöveg kohéziója áll a középpontban, míg a makroszerkezeti elemzések során a nagyobb tartalmi elemek, epizódok kerülnek előtérbe (Curenton & Justice, 2004; Westby, 2012). Ebben az esetben a narratívákat a felépítésük szabályszerűségei mentén elemezzük. Az elbeszélések felépítésében a klasszikus hármasság túl (bevezetés, tárgyalás, befejezés) megfigyelhetők olyan részletek, melyek minden esetben szükségesek ahhoz, hogy egy teljes történet létrejöhesse. E szabályszerűségek összessége a történetnyelvtan (Stein & Glenn, 1975), amely a történetek narratív szerkezetét a felépítésükön keresztül írja le. Eszerint a történetek epizódokból, az epizódok pedig történetegységekből állnak. Ezeket a történetegységeket 1975-ös vizsgálatában Stein és Glenn a 1. táblázatban látható módon határozta meg (Murányi, 2019, 2020).

1. táblázat.

Egy epizódban szereplő történetegységek

Történetegység neve	Történetegység leírása
Szereplők	A történet szereplőinek megnevezése.
Alaphelyzet	Helyszín, tevékenység és/vagy szokásos állapot megnevezése (pl. XY mindig éhes volt).
Az esemény/történet indítása	A történetet meghatározó esemény, gondolat. Ez lehet párbeszéd, felkiáltás is.
Belső reakció	A főszereplő reakciója a megtörtént eseményre. Párbeszédben is kifejezhető, például: <i>Ó, nem!</i>
Terv	A szereplők belső terve.
Cselekvés	A cél eléréséért tett kísérlet, konkrét lépések.
Eredmény	A tettek eredményei, következményei.
Reakció	Hogyan érzi magát, mit gondol a karakter, illetve hogyan reagál (ez a reakció fizikai is lehet).

A történetegységek egymásutánisága alkotja az epizódot, az epizódok pedig komplex, több epizódból álló történetekké állhatnak össze. A nemzetközi

szakirodalom szerint a gyermekek többsége hatéves korra jut el arra a szintre, hogy ilyen történeteket megértsen és maga is létrehozzon. A narratívák általános felépítéséről, tartalmi felépítéséről több elmélet is született (Mandler & Johnson, 1977; Rumelhart, 1975; Stein & Glenn, 1975; Thorndyke, 1977). Ahhoz, hogy egy elmesélt történet a hallgató számára érthető legyen bizonyos információknak szerepelniük kell benne, amelyekből egyértelművé válik, hogy miről szól a narratíva. Ezek az információk lehetnek karakterek, helyszínek, bizonyos összefüggések megnevezései. Ez minden esetben az adott történettől függ (Roth & Spekman, 1989).

Az anyanyelv-elsajátítás és a narratív készség

Az óvodáskorra jellemző nyelvhasználat megismerése elengedhetetlen a narratív készség elsajátításának megismeréséhez. Óvodás korban a fiziológiai és pszichés fejlődéssel együtt jelentős változások következnek be a nyelvhasználatban. Ebben az életkorban a gyermekek már interakcióba lépnek egymással és ezekben a beszélgetésekben, közös játékokban szereznek újabb tapasztalatokat a nyelvhasználatról. A nyelvhasználat összes területén folyamatos fejlődés mutatkozik a 3–6 éves korosztálynál. A gyermekek két-három éves koruktól a szavak rövid mondattá rendezésétől eljutnak egy komplex logikai viszonyokat leíró történet elmeséléséhez (McCabe, 1991). A gyermekek képessé válnak összefüggő, hosszabb logikai láncolatokat elmesélni, önmagukat kifejezni. A harmadik életévre jellemző a paradigmatis rendszerek elsajátítása. Az óvodába lépéskor a gyermekek már majdnem teljes biztonsággal használják a ragokat és a jeleket is (Gósy, 1984). A beszédben megjelennek, és egyre gyakoribbá válnak az összetett mondatok (Laczkó, 2011).

Erre az időszakra tehető a különböző időviszonyok felismerése és az ezekről való beszéd, gondolkodás készségének elsajátítása is. Kezdetben a különböző idősíkok egymáshoz viszonyítása még nehézségekbe ütközik, fokozatosan alakul ki az összefüggés a különböző igeidők között (Laczkó, 2011). Hároméves kor körül a gyermek nemcsak észlelni kezdi az időviszonyokat, hanem lassan képessé válik róluk beszélni is. Bár kezdetben az időpillanatok egymáshoz való viszonyítása nehézségekkel jár, fokozatosan látni kezdi az összefüggéseket múlt, jelen és jövő között. A gyermekek kétéves koruk körül kezdenek személyes, múltbeli eseményeket elbeszélni. Ezeket gyakran csak felnőtt segítségével tudják elmesélni (Sachs, 1982). Ezeknek a történeteknek minden esetben a középpontjában a beszélő áll és többször valamilyen negatív vagy kellemetlen eseményt idéznek fel. Három és öt éves koruk között már nagy a szerepe a kortársaknak szóló személyes vagy fiktív történet mesélésének is (McCabe, 1991).

Ebben az életkorban a gyermekek már megjegyzik és használják a különböző megszólítási, köszönési és udvariassági szabályokat is. A hallgató figyelmének felkeltése és fenntartása is része a beszédprodukciónak (Lengyel, 1996). Az óvodás gyermek általában sokat és szívesen beszélnek, ugrássze-

rúen sajátítják el a különböző kommunikációs stratégiákat. Fokozatosan felismerik és igyekeznek egyre gyakrabban használni a társalgási fordulatokat és a társalgást szabályozó más tényezőket is. Hat éves korra a gyermekek a számukra értelmezhető helyzetekben már képesek metapragmatikai tudatosságra és arra, hogy bonyolult tudatelméleti feladatokat oldjanak meg (Há-mori, 2019).

Elmondható tehát, hogy a gyermekek ebben az életkorban egyre nagyobb bizalommal használják a nyelvet, mondanivalójuk egyre összefüggőbb, kifejezőmódjuk gazdag.

A narratív készség elsajátítása

A nemzetközi szakirodalom szerzői a gyermekek történetmesélési készségében fejlődési szakaszokat és mérföldköveket határoztak meg (Applebee, 1978; Stei – Glenn, 1984; Merritt & Liles, 1987; Feldman et al., 1993; Schneider et al., 2005). A fejlődésre vonatkozó jellemzők nemcsak különböző életkorokban írhatók le, hanem tipikus és atipikus fejlődés esetén is. A nyelvfejlődésben elmaradást mutató gyermekek elbeszélései rövidebbek, kevésbé strukturáltak és szignifikánsan alacsonyabb pontszámokat szereznek a narratív készségeket vizsgáló tesztekben (McFarland, 1992; Schneider et al., 2006).

Elsőként a nemzetközi szakirodalomban Applebee (1978) írta le a narratív készségek fejlődési szakaszait. Hat szintet különített el, a strukturálatlan, egymással lazán összefüggő mondatsoroktól a valódi, strukturált, összefüggéseket is tartalmazó narratíváig. A gyermekek beszédében az első, kezdetleges történetek megjelenését kétéves korra, a valódi narratíva sikeres megkonstruálását a hatéves életkorhoz kötötte.

Applebee (1978) a történetek szerkesztési módja szerint határozott meg hat különböző szintet. Stein és Glenn (1975) öt fejlődési szakaszt különített el aszerint, hogy hány történetegység (1. táblázat) szerepel az adott történetben. A következőkben a Stein és Glenn által meghatározott kritériumokat és az Applebee által elkülönített fejlődési szintek jellemzőit együttesen ismeretem.

1. Szóhalmozás (2 – 2 1/2 év):

A mondatok között nincs nyilvánvaló szervezettség. A történetek ezen a szinten főleg felsorolásból állnak. A mondatok és igék jelenidőben szerepelnek a történetben. Sokszor a főszereplő sem kerül megnevezésre.

2. Felsorolás (2 1/2–3 év):

Egy központi karakter vagy esemény köré szerveződik a történet, a kapcsolódások asszociáció vagy hasonlóság alapján jönnek létre. Nem jellemző az időbeli vagy oksági szervezettség.

3. Egyszerű narratíva (3 év):

Egy központi téma köré szerveződnek az események, a szereplők minden esetben megnevezésre kerülnek ezen a szinten. Megjelennek a történetekben a karakterek, tárgyak, helyszínek jellemző tulajdonságai is. A narratív készség ezen szintjén három történetegység mindenképpen szerepel az elbeszélésben. Ezek leggyakrabban az alaphelyzet, a történetet meghatározó legfőbb esemény és a megoldás.

4. Láncolás (4–5 év):

A láncolás narratív szerkezetére a láncszerű egymásból következő történet-szervezés jellemző. Az események ok-okozati, logikai vagy időbeli összefüggések mentén szerveződnek. Ezen a szinten a narratíva legalább 4 történetegységet tartalmaz.

5. Igazi narratívák (6 év):

Ez a szint kiterjeszti a láncolás szintjét. A narratívákban a minimum 4 történetegységen és a logikai, ok-okozati összefüggéseken túl, minden esetben megjelennek a szereplők belső motivációi, érzelmei. Ezzel válik a narratíva igazivá, teljessé. Természetesen a narratív készség tovább fejlődik az életkor további előrehaladtával.

Az életkor előrehaladtával fejlődés mutatkozik abban is, hogy egy képről való történet elmesélésekor vagy egy történet felidézésekor a gyermekek története mennyire informatív, milyen pontosan osztják meg a hallgatósággal az értelmezéshez szükséges adatokat, információkat (például helyszín, szereplők, érzelmek) (Roth & Spekman, 1989).

A szociokulturális környezet egyértelműen nagy hatással van a gyermek anyanyelv-elsajátítására és ezzel együtt a narratív készségére is. A gyermekek ezen a téren nyújtott teljesítményében kiemelt szerepe van a családi háttérnek, az oktatási intézménynek, valamint a célzott fejlesztésnek is. Egy szlovén kutatás alátámasztotta azt a feltételezést, hogy minél több időt tölt a gyermek óvodában (minél korábbi életkorban kezdi), és célzottan fejlesztik is ezen kompetenciáját, annál jobban teljesít a szövegalkotási feladatokban (Fekonja–Peklaj et al., 2010). Több nemzetközi vizsgálat célja az óvodáskori narratívák jellemzőinek megismerése, pontos leírása, valamint a fejlesztési lehetőségek feltérképezése. A narratív készségek fejlődési folyamatának megismeréséhez és leírásához ezekben a kutatásokban fontos szerepet kap a történetek koherenciájának, struktúrájának, valamint a történet egységeinek vizsgálata is (például ENNIés NAP tesztek).

A szóbeli szövegalkotás készségszintű használata elengedhetetlen az írásbeli nyelvhasználat elsajátításában. A történetmeséléshez szükséges készségek, az elbeszélések megalkotása készíti elő már óvodáskorban azt, hogy a gyermekek később az iskolában sikeresen tanuljanak meg írni és olvasni

(Westby, 1989). A gyermekkori szóbeli megnyilvánulások fontos előrejelzői lehetnek a későbbi iskolai teljesítménynek is (Hedberg & Westby, 1993).

A nemzetközi szakirodalom megállapításai alapján elmondható, hogy a narratív készség hídát képezi a szóbeli és írásbeli nyelvhasználat között (Westby, 1993). Ahogy, azt már fentebb ismertettem, egy történet elmeséléséhez, grammatikai ismeretekre, megfelelő szóincsre, és a narratívák felépítéséről való tudásra is szükség van. Ezek az ismeretek mind hozzájárulnak a szóbeli nyelvhasználat olyan szintű elsajátításához, mely biztos alapot adhat, a későbbi írásbeli nyelvhasználat elsajátításához és a sikeres iskolai teljesítményhez.

Nemzetközi vizsgálatok, módszerek

A nemzetközi gyakorlatban több olyan elemző, vizsgálati módszer (eszköz, vizsgálati eljárás, felmérés, protokoll) használatos, melyek a narratív készség szintjét mérik, például: NAP 2010, NAP2 2019, ENNI 2006, Narrative Language Measure 2010, Test of Narrative Language 2004, Bus Story 1994, ERRNI 2004. A vizsgálatok mérőszámai között vannak kifejezetten az adott nyelvre vonatkozóak és olyanok is, melyek a narratíva makroszerkezetére vonatkozva nem nyelvspecifikusak. Ezek a tesztek, vizsgálati módszerek legtöbbször a képről vagy képsorról való történetmesélés módszerét használják. A következőkben két olyan angol nyelvű tesztet mutatok be, melyek dokumentációja, módszertani útmutatója ingyenesen hozzáférhető.

Az Edmonton Narrative Norms Instrument (ENNI) egy kanadai vizsgálati módszer és egyben egy nyelvi teszt a gyermekek narratív készségének mérésére (Schneider et al., 2005). A kutatók 377 angol anyanyelvű 4–9 éves korú gyermek hanganyagát elemezték. A cél olyan angol nyelvű mérési módszer létrehozása volt, amelyben (addig egyedülálló módon) csak a vizuálisan megjelenített történet adott alapot az önálló szövegalkotáshoz. A már ezelőtt is alkalmazott vizsgálati módszertanoknak minden esetben része volt a hallás utáni szöveg, történet visszamondása. Megállapítást nyert azonban, hogy ezekben a feladatokban a narratív készség megítélésében a nyelvi készségek mellett nagy szerepet játszik a gyermekek memóriája (Schneider & Dube, 2003). Az ENNI fejlesztése során a kutatók több előkutatásban vizsgálták a narratív szerkezet elemzésére leginkább alkalmas módszereket, képsorokat. A narratív szerkezet vizsgálatához az 1975-ös Stein és Glenn által kidolgozott történetnyelvtani modell szempontjait alkalmazták. A narratív szerkezet értékeléséhez a történetegységekhez pontszámokat rendeltek.

A Narrative Assessment Protocol (NAP) egy angol nyelvű, a gyermekek narratív készségét mérő vizsgálati protokoll. A kutatók fő célja a fejlesztésénél az volt, hogy létrehozzanak egy olyan kiegészítő mérést a meglévő nyelvi tesztek mellé, mely kifejezetten a történetmesélés módszerével méri fel a gyermekek nyelvi állapotát. A vizsgálatot 262 tipikus nyelvfejlődésű, 3–6 éves gyermek részvételével tesztelték (Justice et al., 2010). A kutatók a NAP megalkotásának előzményeként azt a felismerést hangsúlyozták, hogy annak

ellenére, hogy egyértelműen kimondható, hogy a narratív készség a gyermekek nyelvfejlődésének egy kiemelten fontos területe, mégis nagyon kevés megbízható teszt áll rendelkezésre ennek a kompetenciának az objektív mérésére (Curenton & Justice, 2004; Liles, 1987).

Hazai vizsgálatok eredményei

Ellentétben a nemzetközi gyakorlattal, az utóbbi évekig a hazai vizsgálatok kevesebb figyelmet fordítottak a narratív készség vizsgálatára. Az óvodáskorú gyerekek narratíváiban, spontán történeteiben az eddigi magyar nyelvű nyelvészeti kutatások főként az aktivált szókincset, a szöveg hosszúságát, a grammatikai szerkezeteket vizsgálták.

Néhány vizsgálat azonban a létrejövő történetek makrostruktúrájáról is tett megállapításokat. Az óvodáskori történetmesélés jellemzőit feltérképező vizsgálatok megerősítették, hogy még az iskolába lépő gyermekeknek is kihívás ez a fajta produktív szövegalkotás. A gyermekek hároméves kortól a kezdetben egyszerű, rövid mondatoktól öt-hat éves korra eljutnak a komplex összefüggéseket tartalmazó történetek elmeséléséhez. Ebben a beszédprodukciónban az egyik legnagyobb kihívás a szöveget alkotó mondatok logikai kapcsolása, valamint a logikai kapcsolatok pontos jelölése. Schnell Zsuzsanna (2016) *Az elme nyelve* című könyvében a képről való történetmesélést egy „kisgyermek társalgásának és szövegszervező képességének jó mérőeszközének” nevezi. Leírásában az óvodás gyermekek történetmesélési stratégiát elemzi egy 10 képből álló egyoldalas képregény alapján (A kisvirág és a hegy). Megállapítható, hogy az óvodás életkorban a gyermekeknek még nehézségük akadhat a tér és az idő azonosításával, valamint a szöveg felépítésével, a kohéziós eszközök használatával. Egy 4-5 éves gyermek történetmesélő képessége elmarad a társalgási képességeitől. A gördülékeny történetmesélés még nem jellemző ebben az életkorban. A koherencia ekkor még kezdetleges, nem fűzik a gyermekek a képeket igazi történetté. A 6-7 éves korosztálynál ezzel szemben már jelentős fejlődés figyelhető meg a kohéziós eszközök, a nyelvi komplexitás és történetsszervezés terén egyaránt (Schnell, 2016).

Az óvodások narratíváiról általános jellemzőként az is elmondható, hogy a képről való történetmeséléskor a létrejövő szövegek felépítése hiányos. A klasszikus hármas felosztás szerint elemezve a bevezetés és a befejezés megalkotása nagyrészt elmarad (Csákberényiné Tóth & Hajdu, 2011). Egy másik hazai vizsgálat eredményei szerint 6 és 9 éves kor között az életkor előrehaladtával színesedik és egyre komplexebbé válik a képről való történetalkotás. Az eredmények jelentős egyéni eltérést mutatnak a beszédprodukción e területén is (Zsák, 2017).

Az utóbbi években több olyan hazai vizsgálat született melyek a gyermekkori történetmesélést elemezték. Ezekben a kísérletekben a szerzők elsősorban a narratív készség vizsgálatára kidolgozott módszertanok és a makroszerkezet mutatóinak magyar nyelvű adaptálására helyezték a hangsúlyt. 2018-ban

18 kiscsoportos és 18 nagycsoportos óvodás részvételével készült egy magyar nyelvű kísérlet. A vizsgálat során egy 6 képből álló képsorról kellett a gyermekeknek történetet alkotni. A képsoron szereplő történet egyik lehetséges elmesélési módja a következő: *Egy kislány a testvéreivel játszott a szobájában, éppen készültek az uzsonnára, megszámozták hány darab sütemény van. Mikor a kislány elfordult, két egér szaladt a sütemények felé. Gyorsan felkaptak egy muffint, és rohantak is vele az egérlyuk felé, azonban a család macskája üldözőbe vette őket. Az egerek gyorsabbak voltak, a macska csak az egérlyuk előtt figyelte őket. Amikor a kislány visszafordult, csodálkozva látta, hogy egy süteménnyel kevesebb van a tányéron. Kistestvére az egérlyuk felé mutatott, ott azonban csak a macskát látta, így őt szidta le az eltűnt süti miatt* (Murányi, 2018, 2019).

A vizsgált szempontok között szerepelt a szövegek strukturáltsága, kronológiája, ok-okozati összefüggések megléte és az is, hogy ezek a szövegek mennyire önállóan, hány segítő kérdéssel jönnek létre. A gyermekek teljesítménye és a létrehozott narratívák között is jelentős egyéni különbségeket lehetett észrevenni.

A vizsgálatban résztvevő 3–4 évesek többsége még nem tudott egy képsorról kérdések nélkül önállóan szöveget alkotni. A történet elmeséléséhez többször is szükségük volt a segítő kérdésekre. Ezekre válaszolva több ok-okozati viszonyt fedeztek fel, de ennél a korosztálynál a kísérletben résztvevők nem produkáltak igazán koherens, strukturált szövegeket. Ebben az életkorban jellemzően néhány összefüggés megnevezésén túl a gyermekek elbeszélése a képen szereplő karakterek és tárgyak felsorolásából állt.

Ezzel szemben a 6–7 évesek közül, már többen koherens, több ok-okozati összefüggést tartalmazó, strukturált, a kronológiát követő narratívát tudtak önállóan létrehozni (Murányi, 2018, 2020). A szerző vizsgálatában résztvevő kiscsoportosok narratív készségeit három éven keresztül követte nyomon. A vizsgálat részletesen bemutatta a 12 résztvevő gyermek fejlődés menetét. Jelentős egyéni különbségek voltak megfigyelhetőek, de legtöbb gyermek nagycsoportra a szavak felsorolásától eljutott egy narratíva létrehozásáig. A következőkben ebből az említett vizsgálatból *olvashatók példák* az öt különböző narratív szintre, a felsorolástól az igazi narratíváig. A példákban megfigyelhető, hogy az életkor előrehaladtával, hogyan válik a történet egyre komplexebbé és jelennek meg benne az igazi narratívához szükséges narratív elemek:

Felsorolás:

*gyerekek
cicák
egerek
muffinok
megeszik
játsszanak velük
szaladgálnak
vonatoznak*

*kirakóznak
nem tudom*

Egyszerű narratíva:

hogyan az egerek
még eszegettek
a fiú meg a még egy fiú eszegettek a muffinból
és az egerek neki adták a muffint
és akkor oda szaladtak
és a macska kergette az egereket
a két egér bement a kuckójába
és a macska
és kiköszöntek
és a macska meg így csinálta
felemelte a kezét mancsát.

Láncolás:

az hogy játszottak ők,
babáztak ketten
és akkor
és akkor utána jöttek egerek
és akkor meglátta őket a baba
és utána pedig futott a macska
és az egerek futottak be a lyukba
és utána pedig nem tudta a macska me megenni őket
utána pedig megmondta a kisfiúnak a baba,
hogy ott az a macska
és utána pedig bekiabált a fülébe
és mondta, hogy ne csinálja ezt

Longitudinális vizsgálat

Igazi narratíva:

egyszer volt egy fiú meg egy kisbaba
és együtt játszottak sütitet
és akkor a babákat megették
és utána pedig a fiú elment a nagyfiú,
aztán pedig jöttek a egerek
és aztán meg akarták enni a sütitet, kisbaba megengedte
és aztán a cica jött
és el akarta venni a sütit
az egerek bementek a otthonukba bedugták a sütit
és aztán megették

és akkor megjött a fiú
és akkor a kisbaba megmutatta, hogy hogy ki vette el a sütit
és akkor és akkor odament a fiú a cicához
és a cicára mérges volt. (Murányi, 2018)

Egy 2019-es kísérlet a fentebb bemutatott Edmonton Narrative Norms Instrument szempontjai közül a történetben szereplő szavak számán és a különböző szavak számán túl a Narratív Szerkezeti Mutató (NSzM) használatát vizsgálta magyar nyelven. A vizsgálatban résztvevőkkel az ENNI két képsorával és meghatározott módszertanával készült hangfelvétel. Az eredmények alapján elmondható, hogy mindhárom vizsgált mutatóban szignifikáns eltérés volt a két korcsoport között. Az magyar anyanyelvű gyermekek eredményei a Narratív Szerkezeti Mutatót tekintve kevéssel elmaradtak a kanadai sztenderdtől (Murányi, 2019).

A NSzM egy olyan univerzálisan használható mutató, mely alapján a magyar nyelvű, óvodás életkori csoportok között is eltérés volt kimutatható. Annak ellenére, hogy a különböző korcsoportokon belül a narratív elemek megnevezése jelentős egyéni eltéréseket mutatott.

Jordanidisz Ágnes és munkatársai (2021) a narratív készségek dinamikus mérési lehetőségét vizsgálták. A pilotkutatásban öt-hat éves kor közötti óvodások vettek részt. A vizsgálatban résztvevő gyermekek egy 10 képből álló képregényről mondtak el történetet. A vizsgálati szempontok a nyelvi komplexitás, kohézió és pragmatikai tudatosság voltak. A statikus mérés (első elmondás) során a gyermekek a történet konkrét cselekvéseit nevezték meg, míg a segítő kérdések utáni dinamikus mérés (második elmondás) során már több részletet neveztek meg és a szereplők motivációit érzelmeit is könnyebben megfogalmazták. A szerzők megállapítása szerint a dinamikus módszer alkalmasabb arra, hogy feltárja a gyermekek narratív készségének szintjét (Jordanidisz et al., 2021).

A bemutatott vizsgálatok alátámasztják, hogy magyar nyelven is alkalmazhatók és létrehozhatók olyan objektív mutatók, melyek használatával jobban megismerhetjük a magyar anyanyelvű gyermekek történetmondási sajátosságait és leírhatjuk a különböző életkorok jellemzőit.

Összefoglalás

A nemzetközi vizsgálatok eredményeire támaszkodva, elmondható, hogy a narratív készség fontos mutatója a kognitív és nyelvi fejlődésnek. A narratív készség eltérő fejlődése pedig egyértelműen kognitív vagy nyelvi elmaradást jelezhet. A jelenlegi dolgozatomban szereplő nemzetközi szakirodalom azt támasztja alá, hogy a narratív kompetencia szintje meghatározható és mérhető bizonyos mikroszerkezeti, illetve makroszerkezeti mutatók alapján. A jövőben hasznos lenne a bemutatott kísérletben kipróbált elemzési módszereket, valamint más, a nemzetközi gyakorlatban már használt vizsgálati módokat nagyobb elemszámú vizsgálatokban is felhasználni.

A gyermeknyelven belül a narratív készség vizsgálata, részletes megismerése hozzásegíthet olyan fejlesztő módszerek kidolgozásához is, amelyek e készség fejlesztése mellett az írás-olvasás elsajátítását alapozzák meg. A történetmesélés képessége az egyike azoknak a kulcsfontosságú óvodáskori kompetenciáknak, amelyekre a gyermek fejlesztése során később alapozni lehet.

Irodalom

- Applebee, A. N. (1978). *The child's concept of story: Ages two to seventeen*. University of Chicago Press.
- Curenton, S. M. & Justice, L. M. (2004). African American and Caucasian Preschoolers' Use of Decontextualized Language: Literate Language Features in Oral Narratives. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 35(3), 240–253. [https://doi.org/10.1044/0161-1461\(2004/023\)](https://doi.org/10.1044/0161-1461(2004/023))
- Csákberényiné Tóth, K. & Hajdú, T. (2011). Az iskolába lépő gyerekek szóbeli szövegalkotásának jellemzői. *Anyanyelv-pedagógia* 3. <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=332>
- Fekonja-Peklaj, U., Marjanovič-Umek, L. & Kranjc, S. (2010). Children's storytelling: The effect of preschool and family environment. *European Early Childhood Education Research Journal*, 18(1), 55–73. <https://doi.org/10.1080/13502930903520058>
- Feldman, C., Bruner, J., Kalmar, D. & Renderer, B. (1993). Plot, Plight, and Dramatism: Interpretation at Three Ages. *Human Development*, 36(6), 327–342. <https://doi.org/10.1159/000278220>
- Gósy, M. (1984). *Hangtani és szótani vizsgálatok hároméves gyermekek nyelvében*. Akadémiai Kiadó.
- Hedberg, N. L. & Westby, C. E. (1993). *Analyzing storytelling skills: Theory to practice*. Communication Skill Builders.
- Jordanidisz, Á., Mihály, O. & Bóna, J. (2021). A dinamikus mérés lehetőségei óvodások narratív készségeinek értékelésében. *Alkalmazott Nyelvtudomány*, 21(1), 1587–1061. <https://doi.org/10.18460/ANY.2021.1.007>
- Justice, L. M., Bowles, R., Pence, K. & Gosse, C. (2010). A scalable tool for assessing children's language abilities within a narrative context: The NAP (Narrative Assessment Protocol). *Early Childhood Research Quarterly*, 25(2), 218–234. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2009.11.002>
- Laczkó, M. (2011) Óvodások és kisiskolások spontán mondatalkotási folyamatai. *Magyar Nyelvőr* 135(4), 440–459.
- Lengyel, Zs.(1996). *Nyelvsajátítási és nyelvtanulási formák*. Veszprémi Egyetemi Kiadó.
- Mandler, J. M. & Johnson, N. S. (1977). Remembrance of things parsed: Story structure and recall. *Cognitive Psychology*, 9(1), 111–151. [https://doi.org/10.1016/0010-0285\(77\)90006-8](https://doi.org/10.1016/0010-0285(77)90006-8)

- McFarland, L. (1992). *A study of the narrative skills in kindergarten children with normal, impaired, and late developing language development*. <https://doi.org/10.15760/etd.6294>
- Merritt, D. D. & Liles, B. Z. (1987). Story Grammar Ability in Children with and without Language Disorder: Story Generation, Story Retelling, and Story Comprehension. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 30(4), 539–552. <https://doi.org/10.1044/jshr.3004.539>
- Murányi, S. (2018). A szavaktól a történetekig. *Anyanyelv-pedagógia*, 11(3), <https://doi.org/10.21030/anyp.2018.3.2>
- Murányi, S. (2019). A gyermekkori narratív készségek vizsgálata – Az ENNI módszerének alkalmazása magyar nyelven. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 19(2), http://alkalmazottnyelvtudomany.hu/wordpress/wp-content/uploads/Muranyi_tan.pdf
- Murányi, S.(2020). A narratív készség fejlődése óvodáskorban. In Bóna, J. & , Krepsz, V. (Eds.), *Nyelvfejlődés csecsemőkortól kamaszkorig* (pp. 175–194). ELTE Eötvös Kiadó.
- Rumelhart, D.E. (1975). *Notes on a schema for stories. Representation and understanding: Studies in cognitive science* (pp. 185–210). Academic Press.
- Schneider, P., Hayward, D. & Dubé, R. V. (2006). Storytelling from pictures using the Edmonton Narrative Norms Instrument. *Journal of Speech-Language Pathology and Audiology*, 30. 224–238.
- Schneider, P. (1996). Effects of Pictures Versus Orally Presented Stories on Story Retellings by Children With Language Impairment. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 5(1), 86–96. <https://doi.org/10.1044/1058-0360.0501.86>
- Schneider, P., Dubé, R. V. & Hayward, D.(2005) The Edmonton Narrative Norms Instrument. University of Alberta Faculty of Rehabilitation Medicine.: www.rehabresearch.ualberta.ca/enni.
- Schnell, Zs. (2016). *Az elme nyelve - Társalgás és nyelvfejlődés*. Akadémiai Kiadó.
- Stadler, M. A. & Ward, G. C. (2006). Supporting the Narrative Development of Young Children. *Early Childhood Education Journal*, 33(2), 73–80. <https://doi.org/10.1007/s10643-005-0024-4>
- Stein, N. L. & Glenn, C.(1975). An analysis of story comprehension in elementary school children. *Newdirections in discourse processing*. Ablex. 53–120. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED121474.pdf>
- Thorndyke, P. W. (1977), Cognitive structures in comprehension and memory of narrative discourse. *Cognitive Psychology*, 9(1), 77–110. [https://doi.org/10.1016/0010-0285\(77\)90005-6](https://doi.org/10.1016/0010-0285(77)90005-6)
- Westby, C. (2012). Linguistic Coding of Theory of Mind. *Word of Mouth*, 23(4), 12–14. <https://doi.org/10.1177/1048395011434078d>

Murányi, S.

Development of narrative skills of children

Children's narrative skills are important indicator of cognitive and language development. The narrative skills form a bridge between oral and written language. The development of children's storytelling skills can be described by milestones and developmental stages associated with different ages. The most visible changes in these skills are related to the preschool age. The goal of this paper is to use Hungarian and international examples and experimental results to show the developmental pathway children follow from the heap stories to the creation of complex, true narratives. It also presents international methodologies for understanding and analysing narrative skills and recent Hungarian adaptations. Narrative competence is one of the key competences that the international literature has identified as having an impact on later school performance and on the acquisition of written language. The understanding of narrative competence and the Hungarian adaptation of the research methods can contribute to the objective measurement of this area of language development.

Keywords: language acquisition, speech production, narrative skills, storytelling

